

Манухіна Марта Юрійвна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Іванченко Катерина Юрійвна,

здобувач вищої освіти,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,

м. Северодонецьк.

ЗАХИСТ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. У статті розглядається теоретичне дослідження з захисту і охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Наведено основні підходи правового регулювання, виявлено низку проблем та надано рекомендації щодо їх вирішення.

Ключові слова: об'єкти інтелектуальної власності, нематеріальний актив, захист, охорона, судова форма захисту, адміністративна форма захисту.

Основні результати дослідження. Тенденції промислового розвитку визначають безперервну інноваційну орієнтацію на завоювання нових ринків та посилення конкурентних переваг. У зв'язку з цим виникає стрімке загострення проблем створення надійної та ефективної системи охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. При цьому, до об'єктів інтелектуальної власності відносять: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних), якщо вони за доборою або впорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; музичні та драматичні твори; аудіовізуальні записи; твори образотворчого мистецтва; архітектурні споруди; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва, ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори.

Як актив інтелектуальна власність усередині фірми має такі властивості: вона захищена відповідним законом, відокремлена від людини, зафіксована на якомусь носії і є запорукою конкурентної переваги та інноваційності компанії. У результаті під інтелектуальною власністю для компанії можна розуміти явні задокументовані знання, захищені законодавчо, здатні приносити дохід за допомогою їх самостійного використання чи комерціалізації. Дедалі більше фахівців розробляють теорії управління знаннями, інтелектуальним капіталом, людським капіталом в організації та схиляються до того, що саме нематеріальні складові стають основними генераторами доходу в умовах інноваційної економіки.

Визначення способу правового захисту є одним із основних критеріїв віднесення об'єкта до інтелектуальної власності. На стадії, коли об'єкт інтелектуальної власності виступає в ролі нематеріального активу в організації, приймається рішення або самостійного використання об'єкта, або його комерціалізації. З огляду на своє походження об'єкти, які мають

речовинної форми, складніше ідентифікувати, легше скопіювати і можна використовувати необмеженому колу осіб. У зв'язку зі специфічними властивостями об'єкти інтелектуальної власності потребують особливого правового захисту.

Сутність охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності полягає в тому, що розробник об'єкта інтелектуальної власності або інша визнана законом особа одержує від держави виключні права на створений об'єкт інтелектуальної власності на визначений період часу. Ці права регламентуються охоронним документом, що видають власнику об'єкта інтелектуальної власності. Правове регулювання визначає межі результатів інтелектуальної діяльності, захищає та дозволяє передавати їх; робить права інтелектуальної власності «видимими» та ґрунтованими.

Специфіка основних видів інтелектуальної власності та їх захисту описана у міжнародних угодах та законодавстві кожної країни. У нашій країні система правового захисту цієї галузі включає дві форми правового регулювання: доюрисдикційну та юридичну.

До доюрисдикційної форми захисту відносять такі методи, як самозахист, арбітраж та медіація.

У свою чергу, юридичні форми захисту інтелектуальної власності застосовують два порядки захисту: загальний (судовий) та спеціальний (адміністративний).

- Загальний порядок захисту здійснюють в судах.
- Спеціальний порядок захисту прав здійснюють в органах державного управління (митні органи, антимонопольні комітети).

Однак, навіть при наявності даної системи правового захисту об'єктів інтелектуальної власності, відкритими залишаються питання щодо відсутності правового захисту «специфічних» об'єктів авторського та суміжного права (сирітських творів); існування «патентного тролінгу» та низького рівня правового інформування населення з питань правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності.

Разом з тим, потребує вдосконалення питання кодифікації законодавства інтелектуальної власності, а також є необхідність усунення суперечливості окремих правових положень з питань захисту невизнаних або порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Наступною проблемою є випадки розгляду спорів щодо схожих об'єктів інтелектуальної власності за правилами різного судочинства – господарського та адміністративного, тобто судами різної спеціалізації. Наразі в нашій країні немає спеціального суду для вирішення спорів щодо даного виду власності.

Слід зазначити, що позитивним фактором є набування досвіду України щодо розробки й затвердження Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності, в якій зазначено пріоритетні напрямки процесів євроінтеграції у сфері інтелектуальної власності. Досить слушно надано пропозиції щодо покращення роботи органів влади та юстиції, а також розгортання просвітницької діяльності серед населення. Проте, встановлений

термін реалізації Стратегії змушує зробити висновок, що виконання деяких поставлених завдань залишається сумнівним.

Щодо права інтелектуальної власності не тільки у розрізі євроінтеграційних процесів, а й загалом, слід звернути увагу також на проблему «патентного тролінгу». Він за своєю суттю хоч і не передбачає здійснення, протиправних дій, але може спричинити значні незручності фінансового характеру для законного правовласника. Це явище найчастіше зустрічається у сфері реєстрації і використання майнових прав на промислові зразки. З огляду на простоту процедури реєстрації виключних прав власності на конкретні об'єкти, правовласник може стягувати плату з розробника або винахідника.

На сьогодні існують два юрисдикційні способи захисту прав на промисловий зразок. Перший – включає проходження своєчасної реєстрації прав на такий об'єкт особою, яка має безпосереднє відношення до його створення. Другий – для випадків порушення так званого «незарєєстрованого права». Даний метод можливо використовувати у ситуаціях, коли є всі підстави для реєстрації (наявність технічних умов, розроблювальні документи тощо), але користуються таким об'єктом без здійснення останньої. Реалізація цього способу відбувається шляхом звернення до суду у порядку позовного провадження.

Вирішення даної проблеми наведено у Стратегії, де досить слушно запропоновано вдосконалення методики забезпечення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Для цього рекомендується встановити на процедуру реєстрації прав на промислові зразки обов'язкову вимогу проходження заявок через кваліфікаційну експертизу. Такий підхід значно ускладнить процедуру реєстрації, оскільки, окрім формального опису, для реєстрації прав додатково будуть вимагати відповідність трьом критеріям: 1) новизна; 2) відповідність технічних умов; 3) придатність.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що правова система захисту об'єктів інтелектуальної власності знаходяться в процесі реформування. Перелік проблемних питань форм захисту прав інтелектуальної власності є відкритим та створює основу для розвитку подальших досліджень у цій галузі.

ВИКОРИСТАНІ ДжЕРЕЛА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>
2. Уварова О. *Інтелектуальна власність* / О. Уварова, А. Свіріденко, А. Іванченко // *Податки й бухгалтерський облік*. Спецвипуск. – 2008. – № 2. – С. 6–107.
3. Ходаківський Є.І., Якобчук В.П., Литвинчук І. Л. *Інтелектуальна власність економіко – правові аспекти*: навч. посіб.: Київ, «Центр учбової літератури», 2014, с. 130.

4. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні. Київ, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uba.ua/documents/ip-strategy28082014.pdf>

5. Манухіна М.Ю. *Інтелектуальна власність як нематеріальний об'єкт управління на промисловому підприємстві* - 2018. С. 80–87.

6. Манухіна М.Ю. *Дослідження взаємозв'язку понять «інтелектуальна власність», «нематеріальні активи», «інтелектуальний капітал» в сучасних економічних умовах*: Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Економіка — 2018. — № 10, — С.66-70.